

Boethius – zabudnutý svätec

Lucia Laudoni

27. júla 2021 ✚ Kultúra

Pejoratívne zafarbený pojem *konšpirácia* sa v súčasnosti skloňuje v rôznych kontextoch. Pôvod tohto slova väčšinou hľadáme v anglickom *conspiracy*, ale do jazyka Shakespeara toto podstatné meno priplávalo z latinských vôd.

In sermone Latino predstavuje kompozitum z prefixu *con-* (*cum*, *s*) a slovesa *spirare*, ktoré prekladáme ako dýchať. Anglické *conspiracy* slovníky poznajú ako ekvivalent sprisahania a komplotu (po latinsky *coniuratio*, zloženie spoločnej prísahy, *iuramentum*). *Conspiratio* má z hľadiska svojho pôvodu trochu iný odtieň: znamená spoločne dýchať (*con* a *spiro*). Dýchať za vec, ktorá môže byť správna i nesprávna.

Do mystickej kože cisárskeho rímskeho zriadenia barbarské kmene vypálili diery, ktoré dokázal ošetriť jedine hojivý obväz orthodoxného kresťanstva. Kresťanstvo samo utkalo nový cisársky purpur, do ktorého vsiakol pot pravoverných premenený vierou v Krista na úrodnú rosu.

Boethius leštil zrkadlo poznania obrúskom logiky. Miniatúra z talianskeho manuskriptu z konca 14. storočia.

Zdroj: wikipedia.org

Taliansku čižmu na začiatku 6. storočia nominálne kontrolovalo Východorímske impérium nesprávne prezývané Byzanciou. Skutočné mocenské karty však držali (*melius scriptum esset*, ukradli) barbarské štruktúry na čele s germánskou bábkou, ostrogótskym kráľom Theodorichom. Filozof Boethius, prakticky kráľova pravá ruka, sa stal obetným baránkom na politických jatkách. Bol nespravodlivo obvinený zo sprisahania (Angličan by povedal *conspiracy*) a bez možnosti súdnej obhajoby spadol z najvyšších priečok kariérneho rebríčka na spoločenské dno.

Jeden z najvzdelanejších mužov svojej doby si prešiel očistcom deväťmesačného väzenia, na konci ktorého ho čakal ľadový jazyk vražedného meča. V talianskej Pavii stála do roku 1584 oktagonálna veža nesúca filozofovo meno (*torre di Boezio*), svedok nárekov prominentného väzňa, ktorý tu okolo roku 525 odovzdal telo svojmu katovi a dušu Bohu.

Známy liturgista aktívny na blogu *New Liturgical Movement* Gregory Di Pippo prirovnáva Boethiovo martýrium k príbehu svätých ruských mučeníkov Borisa a Gleba, ktorí brutálnym spôsobom prišli o život z politických dôvodov. Aj oni vypili svoj kalich horkosti až do dna podľa vzoru Spasiteľa Krista, voči ktorému sa viedol najobľudnejší monsterproces v dejinách ľudstva.

Studňa neďaleko Boethiových kostí.

Zdroj: newliturgicalmovement.org / Nicola de' Grandi

Kresťanský ľud ovenčil Boethiovu pamiatku mučeníckymi palmami, pretože ho *malevole iniurioseque* popravil heretický ariánsky panovník. Stáročia trvajúci filozofov kult v Pavii v roku 1883 formálne potvrdil pápež Lev XIII. Relikvie svätého Boethia čakajú na všeobecné vzkriesenie v chráme *San Pietro in Ciel d'Oro* v susedstve iného geniálneho mysliteľa kresťanskej antiky Aurelia Augustina, latinského stĺpa severnej Afriky. V blízkosti Boethiovho sarkofágu vyviera prameň, o ktorom sa traduje, že má liečivé účinky.

Anicius Manlius Torquatus Severinus Boethius si okrem duchovných dvojčiat teológie a filozofie tykal aj s astronómiou a hudobnou vedou. Podľa zmienky v Cassiodorovom liste mu pripadla prestížna zákazka zostrojiť *clepsydra* (vodné hodiny) pre burgundského vládcu.

Božia hodinová ručička vymerala Boethiovi požehnaný čas na pozícii rímskeho konzula a magistra *officiorum* na Theodorichovom dvore. Ako hlava štátneho aparátu presadzoval ideály mravnosti a spravodlivosti, čím dráždil svojich nepriateľov, ktorým pod bielymi tógami hnili barbarské plienky.

Hrobka svätého Severina Boethia.

Zdroj: srake.it

Okolo každého vzácneho kvetu rastie veľa buriny. Boethia (a nielen jeho) obvinili z nebezpečných kontaktov s „ďalekým“ východným cisárom Justiniánom, ktorý bol v Theodorichových očiach hrozbou číslo jeden. Podozrenie vzbudzovala aj Boethiova dokonalá znalosť gréčtiny. Všetci, ktorí veria, že Aristotela či Euklida sprostredkovali Západu až španielski ctitelia Mohameda, by nemali zabúdať na Boethiove preklady a zasvätené komentáre k aristotelovským sylogizmom, na ktorých stávala západoeurópska filozofia vežu svojho poznania ako na zlatých tehličkách. Vežu, ktorá sa neskôr, *Deo absente*, zmenila na Babylonskú vežu...

Za to však Boethius nemôže. Vďaka vzťahu k Aristotelovi, v ktorom ho nasledoval *doctor angelicus* Tomáš Akvinský, je rímsky filozof z ostrogótskeho „hniezda“ považovaný za prekursor scholastiky stále napájaný patristickým mliekom.

Consolatio, po latinsky útecha, je šípkou ukazujúcou na viacero etymologických ciest. Jedna z nich kladie toto substantívum do súvislosti s deponentným slovesom *solari*, iná cesta ho spája s tvarom *solus*. Útecha prelamuje okovy samoty, aby toho, kto je sám (*solus*) naplnila pokojom. Byzantský rítus nazýva Svätého Ducha Utešiteľom (*Consolator*, v helenizovanej podobe *Paracletus*), ktorý prichádza liečiť našu samotu.

Personifikovaná Filozofia prináša vernému služobníkovi dar útechy.

Zdroj: wikipedia.org

Za mrežami väzenia sa zrodilo Boethiovo vrcholné dielo *De consolazione Philosophiae* (O úteche z Filozofie alebo Filozofia Utešiteľkou), ktoré v prozimetrickej forme (kombinácia metricky viazanej reči s prózou) kladie duchovnú náplasť na Boethiove rany. Moderná psychológia by nazvala tento stav hlbokou depresiou plynúcou zo straty finančných a sociálnych istôt.

Dielo je dialógom medzi Boethiom a personifikovanou Filozofiou. Učenému rímskemu synovi Evanjelia sa zjavila v podobe ženskej supernaturálnej bytosti s atribútmi žezla a knihy. Kto je táto *divina domina*? Kresťanská varianta starorímskej praxe deifikácie rôznych cností alebo anjelské stvorenie, s ktorým môžu dialogizovať len vyvolení?

Krídla v rukách Filozofie nie sú Ikarovými krídlami, teda symbolom rozletu pyšného rozumu.

Sú nástrojom vzostupu obmedzenej mysle k Bohu.

Zdroj: theconversation.com

Boethiova Filozofia je v prvom rade učiteľkou životných a kresťanských právd, ktorá vedie svojho žiaka k purifikácii od vášní (ideál nielen egyptských otcov púšte!) a k Bohu. Boethiova vízia Filozofie by mala byť

preskúmaná vo svetle východnej ikonografie Božej Múdrosti (*Sancta Sophia*), ktorá je na mnohých ikonách najmä ruskej proveniencie prezentovaná v pozícii imperátorky s anjelskými krídlami.

Víziu Svätej Múdrosti prežil tiež Vladimír Solovjov (aby sme spomenuli aspoň jedného z novovekých kniežat ducha). Čo ak na začiatku zjavovania sa božskej Múdrosti v anjelskej podobe stojí práve Boethiova skúsenosť?

Dozrel na strome významného rímskeho rodu. Jeho obzvlášť mocnými konármi boli napríklad dobyvateľ Ilýrie Lucius Anicius Gallus a *magister militum* cisára Justiniána Germanus. Medzi Aniciov rovnako patrili pápež Gregor Veľký (na Východe s prídومkom Dialogos), *fons primus* služby *praesantificationum* – liturgie vopred posvätených darov.

Hudba je u Boethia prstom, ktorým Boh píše do piesku duše.

Zdroj: <http://scihi.org>

Dar múdrosti a dar pozorného počúvania jej hlasu boli Boethiovými osobitnými charizmami. Kto sa chce Múdrosti dívať do očí, musí byť schopný načúvať jej *in silentio mentis*. Existujú frekvencie, ktoré naladíme len v tichu.

Krátko po nespravodlivej poprave tejto ruže ubolenej latinskej Itálie začal mať kráľ Theodorich zdravotné problémy. Psychicky sa zrútil pri pohľade na nemú rybu, ktorej ústa mu pripomenuli výrečné mlčanie mŕtvych...

Filozofovu hrobku strážia latinské verše vytesané do červeného mramoru ako do zaschnutej krvi:

*Hoc in sarcophago iacet ecce Boetius arto,
magnus et omnimodo mirificandus homo.
Huncque Sophia suis prae cunctis compsit alumnis,
quam sibi grande decus contulit ipse Deus!
Consul enim factus cum natis ipse duobus,
Romae conspicuum et habitus speculum.
Sparsa per Europam vulgant sua dogmata totam.
Quam fuit et merito clarus et ingenio*

*nam nobis logicen de graeco transtulit artem,
commenti gemino quam reserat radio.
Catholicae verum fidei dedit et documentum
et nos informat musica quae resonat.
Qui Theodorico regi delatus iniquo
Papiae senium duxit in exilium
in quo se maestum solans dedit inde libellum
post ictus gladio exiit e medio.*

Voľný, epitafor inšpirovaný veršovaný preklad:

*Hľa, tu veľký Boethius v sarkofágu leží,
česť a sláva preveľká nech mu prináleží.
Zdobila ho Múdroosť viac, než jeho žiakov,
Boh v ňom cnosťou prekvital a vďakou.
V Ríme pocty konzula so synmi sa zhostí,
zrkadlom je mravov, obraz dôstojnosti.
Svetlo náuky jeho zanechalo stopy
vari v každom kúte našej Európy.
Dar logických úvah, každej vedy kmeň
od Grékov nám niesol ako pochodeň.
Pravej viery katolíckej odovzdal nám sumy,
naučil nás hudbe, ako znie a šumí.
Theodorich podlý zo zrady ho vinil,
on útechy rúcho nikdy neušpinil
a v exile v Pavii prežiť musel starobu,
kým ho rana meča neprivedla do hrobu.*

Doslovný preklad zachovávajúci gramatický charakter textu:

*Hľa, v tomto úzkom sarkofágu leží Boethius,
človek veľký a po všetkých stránkach obdivuhodný,
ktorého Múdroosť starostlivo ozdobila viac, než jeho učeníkov.
Ó, akú nesmiernu česť (slávu, ozdobu) Boh (vďaka nemu, skrze neho) sebe vzdal!
Vskutku konzulom stal sa so svojimi dvoma („zrodencami“) synmi,
v Ríme znamenitý, zrkadlo dôstojného správania.
Rozšírili sa jeho dogmy (v origináli je plurál: náuky, učenie) po celej Európe.
Akýže význačný bol zásluhami (prínosom) i duchom!
Veď umenie logického myslenia od Grékov nám preložil,
hľa, odomyká (ho) vo svetle dvojice svojich výkladov!
Viery katolíckej odovzdal (nám) pravdivý doklad (svedectvo)
a poučá nás, ako hudba znie.
Obžalovaný za vlády podlého (nehodného) kráľa Theodoricha
v exile v Pavii prežil starobu sám sa utešujúci v nešťastí (smútku)
a odtiaľ vzišla (vznikla) jeho knižôčka (napísal, dal, „dedikoval“ knižku),
potom ranou meča (do večnosti) odišiel.*

URL adresa článku: <https://christianitas.sk/boethius-zabudnuty-svatec/>

